

บทที่ 2

ความสัมพันธ์ไทย – พม่า ระหว่าง พ.ศ. 2531- 2544

ในส่วนแรกของบทที่ 2 จะกล่าวถึงสภาพปัญหาภายในของพม่า ก่อนที่จะทำความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พมานับตั้งแต่รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จนกระทั่งถึงรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2) ซึ่งในแต่ละรัฐบาลมีความแตกต่างกันในแง่การกำหนดนโยบายต่อรัฐบาลพม่า ทั้งนี้เพราะมีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ของรัฐบาลและบริบททางการเมือง ดังนั้นบทบาทนโยบายต่างประเทศของแต่ละรัฐบาลจึงมีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของการทำความเข้าใจในการดำเนินนโยบายต่างประเทศในสมัยรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรด้วย

2.1 สาเหตุของความขัดแย้งภายในประเทศพม่า

พม่าในยุคเริ่มก่อตั้งราชอาณาจักร นับได้ว่าเกิดขึ้นท่ามกลางความแตกต่าง และความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ มีการแย่งชิงการปกครองในดินแดนแถบนี้มาเป็นเวลานาน จนกระทั่งในยุคของการล่าอาณานิคม พม่าได้ตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ โดยอังกฤษได้จัดให้พม่าเป็นมณฑลหนึ่งของอินเดีย ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2429¹ ในขณะที่พม่าอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษนั้น ได้มีความพยายามของกลุ่มผู้รักชาติเรียกร้องให้พม่าขึ้นตรงต่ออังกฤษเพียงประเทศเดียว ซึ่งภายหลังอังกฤษได้ยินยอม และทำการปกครองพม่าภายใต้หลักการ “แบ่งแยกและปกครอง” (divide and rule) โดยเป็นการมอบอำนาจการบริหารส่วนใหญ่ให้อยู่กับชาวพม่า แต่มีข้อยกเว้นบางประการ เช่นการให้สิทธิชนกลุ่มน้อยในการปกครองตนเอง จนกระทั่งในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 พม่าได้ร่วมมือกับญี่ปุ่นระยะหนึ่ง เพื่อขับไล่อังกฤษออกไปให้พ้นประเทศ จนกระทั่งประสบผลสำเร็จ แต่ต่อมาได้มีแนวร่วมของกลุ่มชาตินิยมและกลุ่มคอมมิวนิสต์เพื่อต่อต้านญี่ปุ่น ร่วมกันจัดตั้ง “สันนิบาตเสรีของประชาชนผู้ต่อต้านฟาสซิสต์” (Anti – Fascist People's Freedom League -- AFPFL) โดยมีนายพลอองซานเป็นประธาน ในที่สุดการขับไล่ญี่ปุ่นของพม่าในครั้งนี้ได้ประสบความสำเร็จและส่งผลให้พม่ากลับตกเป็นของอังกฤษอีกครั้ง จนกระทั่งสิ้นสุดสงครามโลก พม่าและอังกฤษได้มีการตกลงในเรื่องการมอบเอกราชให้แก่พม่า จากนั้นได้มีการทำสนธิสัญญาปางหลวง ขึ้นเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2490 ซึ่ง

---

¹ ชัยโชค จุลศิริวงศ์, “พม่า : การเมืองการปกครองหลังสิ้นสุดสงครามเย็น” ใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเมืองการปกครองหลังสิ้นสุดสงครามเย็น, สีดา สอนศรี, บรรณาธิการ, (โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์ : กรุงเทพฯ) 2544 , หน้า 483.

เป็นประเด็นที่ชนกลุ่มน้อยต่างๆตกลงร่วมกันว่าจะรวมตัวกันเป็นสหภาพก่อน จนครบกำหนดเวลา 10 ปี จะมาพิจารณาอีกครั้งว่าชนกลุ่มน้อยจะแยกตัวจากพม่าหรือจะรวมกับพม่าต่อไป อย่างไรก็ตาม จากอุบัติเหตุทางการเมืองที่ทำให้นายพลออง ซานต้องจบชีวิตลง ดังนั้นเมื่อพม่าได้รับเอกราชในวันที่ 4 มกราคม พ.ศ.2491 อู๋จิ้งได้รับเลือกให้เป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศ

ภายหลังจากที่พม่าได้รับเอกราช ได้เกิดปัญหาสำคัญ 3 ประการ คือ² 1) ปัญหาความแตกแยกในพรรค AFPFL 2) ปัญหาชนกลุ่มน้อยที่เรียกร้องในสิทธิการปกครองตนเอง ตามรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2490 และ 3) ปัญหาเศรษฐกิจจากสงครามโลกครั้งที่ 2

จากปัญหาทั้งสามประการดังกล่าวเป็นเหตุให้พลเอกเนวิน ตำแหน่งเสนาธิการทหารต้องเข้าบริหารประเทศเป็นรัฐบาลชั่วคราวระหว่างปี พ.ศ. 2501-2503 และได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นตามระบบประชาธิปไตย โดยในการเลือกตั้งครั้งนั้นปรากฏว่า อู๋จิ้งได้รับเลือกให้กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง³ แต่ทว่า อู๋จิ้งก็ยังคงไม่สามารถแก้ไขปัญหาในประเทศได้ ส่งผลให้พลเอกเนวินได้ใช้เป็นข้ออ้างในการทำรัฐประหารในปีพ.ศ.2505

ขณะที่พลเอกเนวินได้เข้าบริหารประเทศนั้น ได้เริ่มปิดประเทศจากโลกภายนอก พร้อมกับการใช้นโยบาย "วิถีทางของพม่าสู่ระบบสังคมนิยม" (The Burmese Way to Socialism) จนทำให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา ได้แก่ ปัญหาเศรษฐกิจเสื่อมโทรม ความเป็นอยู่ของประชาชนยากจน ขาดแคลนเครื่องอุปโภค บริโภค ซึ่งความล้มเหลวทางเศรษฐกิจส่งผลให้ประชาชนทำการประท้วงและต่อต้านรัฐบาลจนทำให้ความรุนแรงได้ขยายวงกว้างมากขึ้น มีความวุ่นวายเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทำให้ต้องมีการเปลี่ยนตัวผู้นำหลายครั้งในช่วงกลางปีพ.ศ. 2531 จนในวันที่ 18 กันยายน นายพลชอ หม่อง ได้เข้าทำรัฐประหารตั้งตนเป็นผู้นำรัฐบาล รวมถึงการประกาศให้ สถาปนาฟื้นฟูกฎและระเบียบแห่งรัฐ (State Law and Order Restoration Council – SLORC) เป็นคณะรัฐบาลและได้ยุบองค์การทางการเมืองเดิมทั้งหมด มีการประกาศจัดตั้งรัฐบาลใหม่ โดยนายพลชอ หม่องเป็นนายกรัฐมนตรี ถึงกระนั้นประชาชนก็ยังมีปฏิกริยาต่อต้านคณะทหาร อันนำไปสู่การต่อสู้ระหว่างทหารและนักศึกษาประชาชนรวมถึงทำ

² เวนนิกา บุญมาดล, "นโยบายต่างประเทศของไทย ต่อสหภาพเมียนมาร์ในสมัยนายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ พ.ศ. 2531- 2534", หน้า 15.

³ ชัยโชค จุลศิริวงศ์, "สาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า," ในเอเชีย: ความรู้ทั่วไป, กระมล ทองธรรมชาติ, บรรณาธิการ, (กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2525),หน้า 127.

การปราบปรามผู้ต่อต้านรัฐบาลอย่างหนักอีกครั้ง ซึ่งการปราบปรามนักศึกษาประชาชนในช่วงกลางปี พ.ศ. 2531 ส่งผลให้ประเทศต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกาได้ระงับการช่วยเหลือพม่าทุกประเภท อีกทั้งยังกดดันให้ประเทศประชาธิปไตยอื่นๆ ให้ความร่วมมือในการโดดเดี่ยวพม่า รวมถึงได้ออกมาประณามความโหดเหี้ยมและไม่ชอบธรรมของรัฐบาลพม่าอีกด้วย ทำให้ภาวะเศรษฐกิจของพม่าตกต่ำลงมากกว่าเดิม

ดังนั้นเพื่อเป็นการลดแรงกดดันจากทั้งภายในและภายนอกประเทศ รัฐบาลทหารจึงเปิดประเทศและเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดทางการเมือง ได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2533⁴ ผลปรากฏว่าพรรคฝ่ายค้านได้แก่ พรรคสันนิบาตเพื่อประชาธิปไตยแห่งชาติ (National League for Democracy -- NLD) ได้รับคะแนนเสียงอย่างท่วมท้น และชนะการเลือกตั้งในที่สุด แต่ทว่ารัฐบาลทหารไม่ยินยอมมอบอำนาจให้แก่พรรคที่ได้รับชัยชนะ โดยอ้างว่าต้องการให้การร่างรัฐธรรมนูญเสร็จสิ้นและให้ประชาชนเห็นชอบในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เสียก่อน ทำให้นำมาซึ่งความไม่พอใจของนักการเมืองและประชาชนประทุขึ้นอีกครั้ง รัฐบาลทหารจึงได้ดำเนินการจับกุมผู้นำพรรค NLD ประชาชนทั่วไปและพระสงฆ์ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการประท้วงจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างไทย – พม่าในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (4 สิงหาคม พ.ศ. 2531- 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534)

ในปี พ.ศ.2531 เป็นต้นมา สถานการณ์ในพม่านั้นได้รับความสนใจจากนานาประเทศเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการที่รัฐบาลทหารพม่าได้ใช้กำลังเข้าปราบปราม นิสิต นักศึกษา ประชาชนและพระสงฆ์ ที่ทำการต่อต้านระหว่งรัฐบาลส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตกว่าพันคน จนกระทั่งต่อมา วันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2533 รัฐบาลทหารพม่านำโดยนาย ซอ หม่อง ได้พ่ายแพ้การเลือกตั้งทั่วไปที่จัดขึ้นให้แก่พรรคฝ่ายค้าน NLD ซึ่งได้รับการจดทะเบียนเป็นพรรคการเมืองเมื่อเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2531⁵ แต่ทว่ารัฐบาลทหารพม่ากลับไม่ยินยอมโอนอำนาจการบริหารให้แก่พรรคที่ได้รับชัยชนะ โดยอ้างว่าต้องการให้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ผ่านความเห็นชอบจากรัฐบาลชุดปัจจุบัน อีกทั้งยังได้ทำการจับกุมผู้นำคนสำคัญภายในพรรค NLD ซึ่งหนึ่งในนั้นได้แก่ นางออง ซาน ซูจี เลขาธิการพรรค NLD และเป็น

⁴ เวนิกา บุญมาคลี, "นโยบายต่างประเทศของไทย ต่อสหภาพเมียนมาร์ในสมัยนายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ พ.ศ. 2531- 2534," หน้า 21.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

บุตรสาวของ นายพล ออง ซาน อดีตผู้นำคนสำคัญของพม่า จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ภาพลักษณ์ของพม่าตกต่ำเป็นอย่างมากในสายตาประชาคมโลก

ในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นตรงกับสมัยรัฐบาลไทย นำโดยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ โดยรัฐบาลในยุคนั้นได้ประกาศ “นโยบายเฝ้าดู” ซึ่งหมายความว่าทางการไทยจะติดตามสถานการณ์ภายในประเทศพม่าว่ามีการเปลี่ยนแปลงต่อไปในรูปแบบใด เพื่อที่จะได้เลือกดำเนินนโยบายที่เหมาะสมกับแนวโน้มของสถานการณ์ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศไทยเป็นสำคัญ ทั้งนี้ภายหลังจากที่ใช้ “นโยบายเฝ้าดู” มาระยะหนึ่งในที่สุดรัฐบาลไทยได้ตัดสินใจเลือกดำเนินนโยบายรักษาความสัมพันธ์อันดีกับประเทศพม่า ซึ่งขัดแย้งกับมติของชาติตะวันตกที่ต้องการให้ประเทศต่างๆ โดดเดี่ยวพม่า⁶ โดยรัฐบาลไทยกลับเห็นว่า ควรใช้วิธีชักจูงและเปิดโลกทัศน์ของผู้นำพม่า เพื่อให้ผู้นำพม่าหันมาปกครองประเทศในวิถีทางประชาธิปไตย โดยไทยจะต้องมีความสัมพันธ์อันดีกับพม่าจนเกิดความเชื่อถือและไว้วางใจไทย ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายต่างประเทศของไทย ที่ได้ปรากฏในคำแถลงนโยบายต่างประเทศต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2531 ว่า⁷

“จะปรับปรุงความสัมพันธ์ทั้งในทางเศรษฐกิจ และการเมืองโดยเฉพาะการขยายตลาดการค้าระหว่างกัน และเสริมสร้างความเข้าใจอันดี และไม่ตรีจิตกับเพื่อนบ้านให้อยู่ร่วมโดยสันติ และสมานฉันท์ในลักษณะที่ตอบสนองผลประโยชน์ร่วมกัน ตลอดจนจะพยายามส่งเสริมให้มีการแก้ไขปัญหามิภาคและปัญหาระหว่างประเทศโดยวิถีทางการเมืองและการทูต”

โดยการแสดงไมตรีจิตของไทยนั้นแสดงออกโดยการที่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อนุมัติให้พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก และรักษาการผู้บัญชาการทหารสูงสุด นำคณะผู้แทนฝ่ายทหารของไทย ไปเยือนพม่า ในเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2531 เป็นเวลา 1 วัน โดยไปในฐานะประธานคณะกรรมการชายแดนไทย – พม่า เพื่อเจรจาเรื่องความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย – พม่า ซึ่งในการเยือนครั้งนี้ เป็นเรื่องของฝ่ายทหารไม่ใช่เรื่องของทางการเมือง และถือ

⁶ นิสรียา ทองกลีบ, “ความสัมพันธ์ไทย-พม่า ในช่วงรัฐบาลชวน หลีกภัย สมัยที่ 2 (พ.ศ.2540-2544) ,” หน้า 23.

⁷ สยามจดหมายเหตุ, (23 กันยายน พ.ศ.2531),หน้า 1066.

ว่าการเยือนของฝ่ายทหารเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ และผลของการเยือนพม่าในครั้งนั้น รัฐบาลพม่าได้ให้สัมปทานทำประมง และสัมปทานทำไม้ในเขตพม่า แก่บริษัททำไม้ของไทยจำนวน 35 บริษัท โดยเปิดจุดผ่านแดนถึง 48 จุด ทั้งนี้ได้มีข้อแลกเปลี่ยนทางการเมืองอย่างลับๆคือ ไทยต้องส่งตัวนักศึกษาพม่าที่ลี้ภัยอยู่ในประเทศไทยกลับพม่า ซึ่งไทยก็ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี⁸

ภายหลังจากนั้นก็ได้มีคณะผู้แทนไทยเดินทางไปเยือนพม่าอีกหลายชุด แต่การเยือนครั้งสำคัญได้แก่ การเยือนพม่าของคณะผู้แทนไทยที่มี ร.ต.ประพาส ลิมปะพันธุ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นหัวหน้าคณะ ระหว่างวันที่ 11-13 เมษายน พ.ศ. 2532 ซึ่งผลของการพบปะเจรจาครั้งนี้ ได้มีการลงนามความตกลงการค้าแบบทวิภาคี (Bilateral Trade Agreement) 2 ฉบับได้แก่ 1) ความตกลงด้านการค้าและเศรษฐกิจ 2) ความตกลงเกี่ยวกับการส่งเสริม และความคุ้มครองการลงทุน จนกระทั่งในปีต่อมาได้มีการลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการการร่วมทางค้าไทย - สหภาพพม่า ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2533 ซึ่งการลงนามในครั้งนี้เป็นผลพวงของการเยือนของคณะผู้แทนไทยซึ่งนำโดยร.ต.ประพาส ลิมปะพันธุ์ นั้นเอง

นอกจากนี้แล้ว พม่าภายใต้การนำของ SLORC ได้หันมาใช้ระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ ในรูปของการเปิดเสรีทางด้านการลงทุนโดยเฉพาะกับต่างประเทศ โดยในเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2531 รัฐบาลได้ออกกฎหมายการลงทุนต่างประเทศ (Foreign Investment Law) และประกาศยกเลิกระบบสังคมนิยมในวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2532 ทั้งนี้กฎหมายการลงทุนต่างประเทศได้ระบุดัตถุประสงค์ของกฎหมายไว้ 4 ประการ คือ¹⁰

1. เพื่อสำรวจทรัพยากรธรรมชาติขึ้นมาใช้ประโยชน์
2. เพื่อส่งออกสิ่งที่เกิดความต้องการใช้ในประเทศ
3. เพื่อเพิ่มโอกาสในการหางานทำ การฝึกฝน หรือการเรียนรู้ทางเทคนิค ทั้งในประเทศและต่างประเทศ แก่คนหนุ่มสาว

⁸ เกียรติชัย พงษ์พานิช, พม่าผ่าเมือง (กรุงเทพฯ : มติชน, 2536), หน้า 330.

⁹ เวณิกา บุญมาคลี, "นโยบายต่างประเทศของไทย ต่อสหภาพเมียนมาร์ในสมัยนายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ พ.ศ. 2531- 2534," หน้า 59-66.

¹⁰ วิชัย ไกลสุวรรณจินดา, "พม่าขุมทองแห่งใหม่ของการลงทุน," (กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์ธรรมนิติ จำกัด), 2537, หน้า 57.

4. เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคต่างๆ พร้อมทั้งขยายและปรับปรุงด้านขนส่งและคมนาคม

โดยวัตถุประสงค์หลักของกฎหมายคือ แก้ไขปัญหาขาดแคลนเงินตราต่างประเทศที่จำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจ และแก้ไขปัญหาการว่างงาน โดยเฉพาะคนหนุ่มสาวและเพิ่งจบการศึกษา รวมทั้งปรับปรุงสาธารณูปโภค สาธารณูปการ เพื่อขจัดปัญหารัฐบาลกับชนกลุ่มน้อยในภูมิภาคต่างๆ ที่ห่างไกล ดังนั้น นโยบายของรัฐบาลพม่าในอนาคตนั้น มีความต้องการที่จะเปิดระบบเศรษฐกิจเสรีให้มากขึ้น เพื่อให้เอกชนชาวต่างชาติเข้ามามีบทบาทพัฒนาเศรษฐกิจของพม่า ทั้งนี้โดยอาศัยกฎหมายส่งเสริมการลงทุนในปี พ.ศ. 2531 เป็นหลัก

เห็นได้ว่านโยบายของรัฐบาลพม่ามีความสอดคล้องกับเป้าหมายของนโยบายต่างประเทศของไทย ภายใต้การนำของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่จะมุ่งมีความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านอย่างใกล้ชิด และให้ความสำคัญโดยมีจุดเน้นอยู่ที่เรื่องของเศรษฐกิจ และธุรกิจเป็นสำคัญ โดยเฉพาะนโยบายการเปลี่ยนอินโดจีนจาก “สนามรบเป็นตลาดการค้า” และแม้ว่านโยบายดังกล่าวจะมุ่งเน้นที่ 3 ประเทศ คือ กัมพูชา เวียดนาม และลาว แต่ในความเป็นจริงนโยบายนี้ได้ครอบคลุมไปถึงพม่าด้วย ส่งผลให้นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา ได้มีธุรกิจไทยเข้าไปลงทุนในพม่าเป็นจำนวนมาก อาทิ ธุรกิจด้านการนำเข้า – ส่งออกสินค้า เครื่องอุปโภค – บริโภคและอัญมณี ธุรกิจด้านการธนาคาร ด้านการโรงแรม และการท่องเที่ยว ธุรกิจด้านอาหารและยา ห้างสรรพสินค้า การทำเหมืองแร่ สัมปทานไม้ และประมง¹¹

นอกจากภาคธุรกิจเอกชนของไทยที่ได้เข้าไปลงทุนในพม่าแล้ว ในส่วนของภาครัฐบาลยังได้เกิดความร่วมมือระหว่างสองประเทศ อาทิ การริเริ่มเสนอโครงการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า โดยนายอุดร ตันติสุนทร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดตาก และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ต่อคณะรัฐมนตรี และได้มีการอนุมัติให้ทำการก่อสร้างได้ในวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2532 จากนั้น ในวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2532 ทางกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้เชิญ

¹¹ “บริษัทไทยในพม่า : นโยบายรวบหัวรวบหางกึ่งกลาง ไม่เหลือซาก,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 8(21 ตุลาคม 2534) : 8-12.

เอกอัครราชทูตพม่า นายอู ยุ้น ส่วย ลงนามในข้อตกลงการร่วมกันสร้างสะพานที่กระทรวงการต่างประเทศ¹²

รวมทั้งยังมีโครงการความร่วมมือระหว่างรัฐเพื่อการผลิตไฟฟ้า อันได้แก่ การที่คณะรัฐมนตรีของไทยมีมติแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการไฟฟ้าพลังน้ำชายแดนไทย-พม่า เป็นตัวแทนในการเจรจากับฝ่ายพม่า โดยได้มีการเจรจาหลายครั้งและตกลงให้มีการศึกษาโครงการเขื่อนบริเวณชายแดนไทย-พม่า¹³

แต่ทว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่าในสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณได้หยุดชะงักลงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทย เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 ที่คณะทหารภายใต้ชื่อ คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ หรือ รสช. นำโดยพลเอก สุนทร คงสมพงษ์ ทำรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองจากพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างไทย – พม่าในสมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน (2 มีนาคม พ.ศ. 2534- 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 และ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2535 – 22 กันยายน พ.ศ. 2535)

ภายหลังจากที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติได้ทำการยึดอำนาจการปกครองจากพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณแล้ว ได้ทำการแต่งตั้งให้นายอานันท์ ปันยารชุน เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและถือได้ว่าเป็นรัฐบาลเฉพาะกิจ โดยในสมัยแรกที่เข้าบริหารประเทศนั้น นายอานันท์ ปันยารชุน ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาในวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2534 ซึ่งในส่วนของนโยบายต่างประเทศที่สำคัญนั้น เพื่อบรรลุผลประโยชน์สูงสุดของชาติ โดยยึดถือและเคารพพันธกรณีที่มีอยู่กับต่างประเทศตามสนธิสัญญาและข้อตกลงต่างๆ ที่ประเทศไทยเป็นภาคี รวมทั้งกฎบัตรสหประชาชาติ และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์อันดีที่มีต่ออาเซียน ประเทศเพื่อนบ้าน และมิตรประเทศ รวมทั้งประเทศมหาอำนาจ รัฐบาลจะดำเนินนโยบายต่าง ดังนี้¹⁴

¹² “วารสารฉบับพิเศษ : สะพานมิตรภาพไทย – พม่าพลิกประวัติศาสตร์ โลกเอเชีย,” มานพ มั่งสุวรรณ, บรรณาธิการ, (ตาก : หอการค้าจังหวัดตาก), 2540, หน้า 57.

¹³ Burma Issues, “เขื่อนสาละวิน โศกนาฏกรรมสองแผ่นดิน,” ศูนย์ข่าวสาละวิน, บรรณาธิการ, (กรุงเทพฯ : เครือข่ายแม่น้ำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้), 2546, หน้า 18.

¹⁴ “คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีนายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภาวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2534” [online]. แหล่งที่มา : www.thaigov.go.th [2546, 25 มิถุนายน].

“...เสริมสร้างสันติภาพในภูมิภาค และความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้เกิดเสถียรภาพ ความมั่นคง และความเจริญรุ่งเรืองร่วมกันของภูมิภาค พัฒนาการความร่วมมือทางเศรษฐกิจ วิชาการ และวัฒนธรรมกับประเทศกำลังพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศเพื่อนบ้าน”

เมื่อพิจารณาจากคำแถลงนโยบายแล้ว พบว่านโยบายต่างประเทศต่อประเทศเพื่อนบ้านในสมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุนนั้น รัฐบาลมีเป้าหมายที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีในทุกๆ ด้าน ทั้งทางด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ ตลอดจน การพัฒนาร่วมกันในด้านอื่นๆ¹⁵ กล่าวคือ รัฐบาลชุดนี้ได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยเน้นการสร้างระเบียบใหม่ในภูมิภาค โดยสานต่อการกระชับความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านให้แน่นแฟ้น และสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในภูมิภาครวมทั้งสร้างอำนาจการต่อรองทางเศรษฐกิจ อีกทั้งมีการริเริ่มการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน หรืออาฟต้า (ASEAN Free Trade Area -- AFTA) ทั้งยังเปิดตลาดการค้าแห่งใหม่ของไทยในภูมิภาคต่างๆ และการเปลี่ยนแปลงบทบาทของไทยมาเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือเป็นต้น¹⁶

ในส่วนของนโยบายไทยต่อพม่า นั้น ไทยยึดหลักของนโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ (constructive engagement policy) ซึ่งนายอาสา สารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในขณะนั้น ได้เสนอหลักการดังกล่าวในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 24 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2534 รวมทั้งได้ประสานกับประเทศสมาชิก อาเซียนให้สนับสนุนการดำเนินนโยบายดังกล่าวต่อพม่า ซึ่งหลักการของนโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์มีแนวทางปฏิบัติในการให้ความช่วยเหลือพม่า โดยมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์ต่อพม่า โดยการติดต่อคบค้ากับพม่า มุ่งเน้นการฟื้นฟูเศรษฐกิจและส่งเสริมให้เกิดการลงทุน นอกจากนี้พม่ายังได้ประโยชน์ในรูปของการใช้อาเซียนเป็น “หน้าต่าง” ในเวทีการทูตและการต่างประเทศ อย่างไรก็ตามในการประชุมครั้งนั้นประเทศคู่เจรจาของอาเซียน 5 ประเทศและ 1 กลุ่มประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น และสหภาพยุโรป ได้

¹⁵ รัชนิดา ยืนยง, “ศึกษาเปรียบเทียบนโยบายไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ในยุคพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ.2523-2531) กับยุคหลังพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ.2531-2538) ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539),35.

¹⁶ “การต่างประเทศของรัฐบาลนายกรัฐมนตรีนายอานันท์ ปันยารชุน : ผลงานและแนวโน้ม,” ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ, 6 มีนาคม 2535.

เรียกร้องให้อาเซียนร่วมมือกดดันรัฐบาลทหารพม่า และได้แสดงท่าทีไม่เห็นด้วยกับนโยบายเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ของอาเซียน รวมทั้งเห็นว่าควรจะใช้นโยบาย “กดดัน” และ “โดดเดี่ยว” พม่า ทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจอย่างแข็งขัน แต่กลุ่มประเทศอาเซียนได้ปฏิเสธและกำหนดนโยบายที่จะไม่โดดเดี่ยวพม่า¹⁷ เนื่องจากเห็นว่าการกดดันตามแนวทางของตะวันตกจะทำให้รัฐบาลทหารพม่าไม่มีทางเลือก จนต้องกลับไปใช้วิธีการเดิม คือการขังตัวเอง และปกครองภายใต้ระบบสังคมนิยมทหารแบบเดิม ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อประชาชนต่อพม่าแต่อย่างใด

นอกจากนี้การใช้นโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์กับพมานั้น อาจกล่าวได้ว่า เป็นความสัมพันธ์ที่ไทยได้รับผลประโยชน์ โดยผลประโยชน์เฉพาะหน้าที่ไทยจะได้รับจากนโยบายนี้ได้แก่ การแก้ไขปัญหาทางด้านพรมแดน การได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติทดแทนที่ไทยกำลังขาดแคลนและโอกาสของการพัฒนาแห่งทรัพยากรทางพลังงาน รวมไปถึงผลประโยชน์ของการมีประเทศเพื่อนบ้านที่ไม่เป็นศัตรู¹⁸

2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างไทย – พม่าในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 1) (23 กันยายน พ.ศ. 2535-12 กรกฎาคม พ.ศ. 2538)

ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 23 กันยายน พ.ศ. 2535 นายชวน หลีกภัย ได้รับการเลือกตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี และมีความพยายามที่จะแก้ไขภาพลักษณ์ของประเทศที่เสียไปจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน และหลักประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่การรัฐประหารเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 โดยนโยบายด้านการต่างประเทศของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 1) ได้ตระหนักถึงสถานการณ์ด้านความมั่นคงของโลกและความมั่นคงภายในที่ได้เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งได้เสริมสร้างสันติภาพ และความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาค นอกจากนี้รัฐบาลยังยึดมั่นในพันธกรณีที่มิอยู่กับต่างประเทศตามสนธิสัญญาและความตกลงต่างๆ ที่ประเทศไทยเป็นภาคี รวมทั้งกฎบัตรสหประชาชาติ และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และดำเนินนโยบายเพื่อให้บรรลุผลประโยชน์แห่งชาติ ทั้งในด้านความมั่นคงทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมโดยตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกและภูมิภาค นอกจากนี้รัฐบาลได้กำหนดเป้าหมายของนโยบายต่างประเทศให้ครอบคลุมถึงผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ เป็นสำคัญดังเห็นได้จากความคาดหวังที่จะพัฒนาประเทศ

¹⁷ นาวาอากาศตรี สุรพล ทองอ่ำ และนาวาอากาศตรี กฤษฏางค์ สุทัศน์ ณ อยุธยา, “มองพม่า,” นวกิการิปีติยสาร 40(กันยายน-ธันวาคม 2538) : 54.

¹⁸ ธนาสุภฤฎิ สตะเวทิน, “นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลอานันท์ (จบ),” มติชน (2 มกราคม 2535), :19.

ไทยให้เป็น “ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การเงิน และการคมนาคมของภูมิภาค” ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากคำแถลงนโยบายด้านการต่างประเทศต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2535 คือ¹⁹

“3.1 ส่งเสริมมิตรภาพ สamaanฉันทน์ และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

3.2 เพิ่มพูนและพัฒนาความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งสนับสนุนการรวมตัวทางเศรษฐกิจ โดยการดำเนินการให้เขตการค้าเสรีอาเซียนประสบผลสำเร็จ

3.3 ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศคู่ค้าที่สำคัญและประเทศในภูมิภาคต่างๆ ภายใต้ระบบการค้าเสรีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม ตลอดจนร่วมมือมีบทบาทในการลดความขัดแย้งระหว่างประเทศ อันเนื่องมาจากปัญหาทางการค้า การลงทุน การถ่ายทอดเทคโนโลยีและการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา โดยคำนึงถึงความพร้อมภายในประเทศเป็นหลัก

3.4 ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ วิชาการ วัฒนธรรมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับประเทศต่างๆ ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีโดยเพิ่มบทบาทของไทยในการช่วยเหลือและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจแก่ประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน อันจะเป็นการกระชับความสัมพันธ์และความเข้าใจระหว่างประชาชนชาวไทยกับประชาชนของประเทศเหล่านั้น

3.5 เสริมสร้างบทบาทของประเทศไทยในเวทีระหว่างประเทศในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุล

3.6 อำนวยความสะดวก ค้ำครอง ตลอดจนส่งเสริมสิทธิและผลประโยชน์ของคนไทย แรงงานไทยและธุรกิจภาคเอกชนไทยในต่างประเทศ”

¹⁹ “คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภาวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2535” [online]. แหล่งที่มา : www.thaigov.go.th [2546,25 มิถุนายน].

สำหรับนโยบายต่างประเทศของไทยต่อพม่า นั้น ยังคงต่อเนื่องและมีแนวทางเดียวกันกับนโยบายของรัฐบาลชุดที่แล้วๆมา คือ ยังคงย้ำถึงนโยบายที่เป็นมิตรกับพม่าตลอด และไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอของสหรัฐอเมริกาและประเทศตะวันตกที่ต้องการโดดเดี่ยวพม่า และยืนยันที่จะดำเนินนโยบายต่อพม่าตามแนวทางการความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ของรัฐบาลชุดที่แล้ว รวมทั้งรัฐบาลชุดนี้มุ่งที่จะรักษาและเสริมสร้างความเข้าใจอันดีและบรรยากาศแห่งความร่วมมือกับรัฐบาลพม่า ทั้งนี้เพราะตระหนักว่าพม่าเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนร่วมกับไทยยาวที่สุด นอกจากนี้ยังมีพื้นที่อีกหลายจุดตามแนวชายแดนที่ล่อแหลม ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างของทั้งสองประเทศ นอกจากนี้ รัฐบาลยังมีความเห็นว่า การขยายความร่วมมือกับพม่าในการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมการค้า การลงทุน การท่องเที่ยวและกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นๆกับพม่าเป็นสิ่งที่ต้องกระทำ²⁰

โดยนโยบายต่างประเทศของไทยต่อพม่า ในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 1) มีสาระสำคัญดังนี้²¹

1. ไทยยึดหลักไม่แทรกแซงกิจการภายในและกำหนดยุทธศาสตร์ทั้งในด้านกว้างและด้านลึก
2. ไทยพยายามสร้างความผูกพันทางด้านจิตใจให้เข้าถึงประชาชนพม่า โดยให้ความช่วยเหลือด้านเกษตรกรรม สาธารณสุขและการศึกษาต่อเนื่อง
3. ความสัมพันธ์ต้องอยู่ในลักษณะสร้างสรรค์ มิใช่ลักษณะที่ตักตวงเอาแต่ผลประโยชน์ฝ่ายเดียว
4. ไทยมีความจำเป็นจะต้องเปิดช่องทางในการติดต่อกับพม่าไว้ด้วยความสำคัญอย่างถาวร
5. ไทยสนับสนุนให้พม่าออกมาสัมพันธ์เพื่อติดต่อกับโลกภายนอกให้มากขึ้น

²⁰ "รัฐบาลในวิถีทางประชาธิปไตย," ศูนย์การศึกษาการต่างประเทศ : หน้า 116-119.

²¹ ทวี อร่ามเรืองกุล, "นโยบายของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ ศึกษาการดำเนินนโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ ในช่วงปี พ.ศ. 2534-2537," หน้า 25.

นอกจากนั้น รัฐบาลชุดนี้ยังได้แถลงถึงทัศนะของไทยที่นำเอานโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์มาใช้กับพม่าไว้ ดังนี้²²

1. ไทยมีความเห็นว่า เป็นความปรารถนาร่วมกันของทุกฝ่ายที่จะเห็นพม่ามีสันติภาพมีระบบการเมืองที่มั่นคง มีเศรษฐกิจที่ก้าวหน้ารุ่งเรือง และพม่าได้กลับเข้ามาอยู่ในกระแสหลัก (mainstream) ของภูมิภาคและประชาคมระหว่างประเทศ
2. ไทยมีความเชื่อว่า การที่พม่าจะบรรลุสู่สภาพการณ์ดังกล่าว พม่าจำเป็นต้องดำเนินการใน 3-4 แนวทาง คือ การสถาปนาระบอบประชาธิปไตย การสร้างความปรองดองระหว่างชนกลุ่มต่างๆ ภายในประเทศ การเปิดประเทศในทางเศรษฐกิจ และการเข้ามาเข้าร่วมในกลุ่มความร่วมมือของภูมิภาค ซึ่งรัฐบาลไทยถือเป็นนโยบายที่จะให้การสนับสนุนเท่าที่จะกระทำได้เพื่อให้พม่าก้าวไปตามแนวทางดังกล่าว
3. ในปัญหาสิทธิมนุษยชนในพม่านั้น รัฐบาลไทยให้ความสำคัญและมีความปรารถนาที่จะเห็นว่า ทุกสังคมเคารพ ปฏิบัติและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในสังคมของตนให้เจริญงอกงามยิ่งๆ ขึ้น อย่างไรก็ตาม รัฐบาลไทยเห็นว่า หลักการสิทธิมนุษยชนของแต่ละสังคม ย่อมแตกต่างกันออกไปตามเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ของสังคมนั้นๆ ดังนั้น ในกรณีของพม่านี้ จึงเห็นว่า ประเทศต่างๆ อยู่ในวิสัยที่จะส่งเสริมให้มีความเคารพหลักการสิทธิมนุษยชนในพม่า แต่ไม่เห็นด้วยที่ประเทศต่างๆ จะบีบบังคับหรือกดดันให้รัฐบาลพม่าปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนตามบรรทัดฐานของประเทศอื่นๆ
4. รัฐบาลไทยมีความเห็นว่า ปัญหาพม่า ทั้งปัญหาประชาธิปไตย หรือปัญหาความขัดแย้งด้านชาติพันธุ์ ไม่ได้เข้าข่ายหรือมีลักษณะของปัญหาความขัดแย้งของภูมิภาค (regional conflict) เหมือนปัญหาก็พม่าหรือปัญหาอื่น ที่ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประสบมา หากแต่มีลักษณะของการเป็นปัญหาภายในของพม่าเอง (internal problems) ดังนั้นประเทศต่างๆ คงไม่อยู่ในวิสัยที่จะเข้าไปเกี่ยวพันกับปัญหาในพม่าได้อย่างชัดเจนเหมือนกับที่ประเทศต่างๆ เคยเข้าไปมีบทบาทในปัญหาภูมิภาคปัญหาอื่นๆ
5. รัฐบาลไทยเห็นว่า ในฐานะประเทศภายนอก ไทยจำเป็นต้องระมัดระวังในการที่จะเข้าไปมีบทบาทเพื่อคลี่คลายหรือแก้ไขปัญหาต่างๆ ในพม่า และต้องคำนึงถึงความละเอียดอ่อน

²² “แถลงการณ์ของรัฐบาลต่อปัญหาพม่า. เอกสารข่าวกระทรวงการต่างประเทศ. 10 มิถุนายน 2536”. อ้างใน ทวี อรัณมเรืองกุล, “นโยบายของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ ศึกษาการดำเนินนโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ ในช่วงปี พ.ศ. 2534-2537,” หน้า 28.

ของประเด็นเกี่ยวกับอธิปไตยของพม่าด้วย ประเทศต่างๆอาจสามารถส่งสัญญาณให้พม่าทราบได้ด้วยการให้ความสนับสนุนแก่รัฐบาลพม่าในสิ่งที่เห็นว่ารัฐบาลพม่าทำถูกต้อง และไม่ให้การสนับสนุนในสิ่งที่เห็นว่าไม่เหมาะสม แต่ประเทศต่างๆคงไม่อยู่ในวิสัยที่จะเข้าไปแทรกแซงหรือบีบบังคับให้รัฐบาลพม่าดำเนินไปตามทิศทางที่ประเทศภายนอกต้องการ

6. ไทยมีความเห็นว่าพม่าเป็นสังคมปิด และมีระบบเศรษฐกิจที่ต้องพึ่งตนเองมาเป็นเวลานาน นอกจากนั้นประชาชนพม่าก็เคยชินกับสภาพความเป็นอยู่ที่แร้นแค้น ดังนั้นการกดดันทางเศรษฐกิจจากภายนอกต่อพม่า เพื่อให้รัฐบาลพม่ายอมปฏิรูปทางการเมืองไม่น่าจะเป็นวิธีการที่ได้ผล ตรงกันข้ามจะยิ่งเป็นการผลักดันให้พม่าโดดเดี่ยวตนเองหรือหันไปพึ่งพาประเทศมหาอำนาจประเทศหนึ่งประเทศใดมากเกินไป ซึ่งอาจกระทบถึงความมั่นคงของภูมิภาค
7. รัฐบาลไทยแสดงท่าทีชัดเจนตลอดมาว่า บทบาทที่เหมาะสมสำหรับไทยและประเทศต่างๆ น่าจะเป็นการเปิดประตูและสนับสนุนให้พม่าออกมาติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอก และให้ผู้นำพม่าได้ตระหนักว่า พม่าจะได้รับผลประโยชน์อย่างไร จากการปฏิรูปประเทศ และสถาปนาระบบประชาธิปไตยขึ้นภายในประเทศของตนมากกว่าจะด้วยวิธีการปิดประตูและกดดันพม่า
8. รัฐบาลไทยเห็นว่า ผู้นำชุดปัจจุบันของพม่ามีบุคลิกภาพและแนวคิดที่ประนีประนอม และตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องปฏิรูปทางการเมืองและเศรษฐกิจภายในประเทศของตน และนับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการเมือง เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ.2535 ก็เกิดความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นหลายประการในพม่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปล่อยนักโทษการเมือง การยกเลิกการบังคับใช้กฎอัยการศึกหลายมาตรา การผ่อนปรนให้นางออง ซาน ซูจี ได้พบกับครอบครัว การร่วมมือกับบังคลาเทศในการแก้ไขปัญหาผู้อพยพมุสลิมโรฮิงยา และการประชุมสมัชชาแห่งชาติ หรือ National Convention เพื่อวางหลักการพื้นฐานสำหรับการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่
9. การประชุม National Convention ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่วันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2536 นั้น แม้จะไม่ได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ได้ทำให้เกิดความชัดเจนมากขึ้นเกี่ยวกับรูปโฉมของการเมืองพม่าในอนาคต โดยที่ประชุม National Convention ได้ผ่านหลักการสำคัญๆ หลายประการ เกี่ยวกับรูปแบบการปกครองในอนาคต เช่นจะให้พม่ามีการปกครองแบบประธานาธิบดี มีประชาธิปไตยแบบหลายพรรคการเมือง มีรัฐสภาที่มาจากการเลือกตั้ง

จะทำให้มีการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น และให้กองทัพยังคงมีบทบาทในการบริหารประเทศได้ต่อไป

10. ไทยเห็นว่าประเทศต่างๆ กำลังยอมรับมากขึ้นเรื่อยๆ ว่ามีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในพม่า และหลายประเทศยอมรับที่จะเพิ่มการติดต่อกับพม่า ความเคลื่อนไหวต่างๆ เหล่านี้ เป็นแนวโน้มที่ดีและเป็นสัญญาณของการคลี่คลายปัญหาพม่า

นอกจากนี้จุดเปลี่ยนที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับที่จะมีการติดต่อกับพม่าอย่างสร้างสรรค์มากขึ้น ได้แก่ การที่ประเทศอาเซียนและประเทศคู่เจรจาเห็นพ้องกันที่จะให้พม่าเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 27 ที่กรุงเทพฯ ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2537²³ ในฐานะเป็นแขกพิเศษของเจ้าภาพ และในที่ประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสของอาเซียน ซึ่งมีขึ้นในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2536 ก็จะมีการพิจารณาสถานะของพม่าในการเข้าร่วมการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนครั้งที่ 28 ด้วย²⁴ ซึ่งนโยบายเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 1) นี้ได้รับการต่อยอดอีกครั้ง ในการประชุมประจำปีรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 27 ที่ประเทศไทย ระหว่างวันที่ 18-27 กรกฎาคม พ.ศ. 2537 โดยนาวาอากาศตรีประสงค์ สุนศิริ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น ได้เชิญพม่าเข้าร่วมประชุมด้วยในฐานะแขกของประเทศไทย ซึ่งการประชุมครั้งนี้พม่า ได้ส่ง นายอู อ่อง จอ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศมาร่วมประชุม และประเทศไทยยังเป็นผู้ที่เสนอแนวทางที่จะใช้การติดต่อกับพม่าเพื่อให้พม่าได้ติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้น²⁵

สำหรับความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยและพม่าที่เกิดขึ้นในสมัยของนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 1) ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่รัฐบาลได้ยืนยันที่จะดำเนินความสัมพันธ์กับพม่า อาทิเช่น การเสนอและริเริ่มโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ในปี พ.ศ. 2536 ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ บริเวณจังหวัดเชียงรายของไทย เมืองเชียงตุงของพม่า แขวงหลวงน้ำทาของลาว และมณฑลยูนนานของจีน โดยมีเป้าหมายการดำเนินโครงการเพื่อให้การเคลื่อนย้าย

²³ พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์, "การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองพม่า" ใน โครงการวิจัยชุด การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, (กทม.ฯ: คบไฟ), 2542 หน้า 80.

²⁴ ทวี อร่ามเรืองกุล, "นโยบายของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ ศึกษาการดำเนินนโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ ในช่วงปี พ.ศ. 2534-2537," หน้า 31.

²⁵ นาวาอากาศตรี สุรพล ทองอ่ำ และนาวาอากาศตรี กฤษฏางค์ สุทัศน์ ณ อยุธยา, มองพม่า, หน้า 54-55.

เงินทุน แรงงานและเทคโนโลยี หมุนเวียนภายในพื้นที่โครงการ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการลงทุนด้านอุตสาหกรรม การขยายตัวด้านการค้า และธุรกิจท่องเที่ยว สนับสนุนให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างกันและมีการใช้ทรัพยากรในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดการจ้างงานท้องถิ่น และยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่²⁶

นอกจากนี้ยังมีการทำสัญญาซื้อขายก๊าซธรรมชาติจากแหล่งก๊าซยาดานาของพม่า ซึ่งโครงการนี้เริ่มต้นจากที่คณะรัฐมนตรีมีมติวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ.2536 ให้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ดำเนินการเชิงจัดหาก๊าซธรรมชาติจากแหล่งพลังงานสัมปทานอื่นๆ ในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้น ปตท.จึงเริ่มเจรจาซื้อขายก๊าซจากแหล่งก๊าซยาดานา ซึ่งอยู่ในอ่าวมาละตะมะของประเทศพม่า โดยมีคณะนายทหารของ SLOC เป็นฝ่ายลงนามในสัญญาซื้อขายก๊าซเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2538 สำหรับอาณาเขตของพม่าที่ได้ทำการวางท่อก๊าซ โดยรัฐบาลทหารพม่ามีปัญหาการนำแรงงานเด็ก การทุบตีประชาชน การข่มขืนผู้หญิง ตลอดเส้นทางที่ได้วางท่อ ส่วนในประเทศไทยได้เกิดกระแสคัดค้าน และต่อต้าน จากชุมชนในท้องถิ่น กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและนักวิชาการในสถาบันการศึกษาของไทย และแม้ว่าจะเกิดปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ ในไทย แต่ในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541 นายชวน หลีกภัย ได้สั่งการให้ปตท.ดำเนินการสร้างท่อก๊าซยาดานาต่อไป เนื่องจากเห็นว่าโครงการนี้มีการวางแผนไว้นานและดำเนินการคืบหน้าไปมากแล้ว ซึ่งโครงการวางท่อก๊าซไทยยาดานาได้สิ้นสุดโครงการเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2541²⁷

รวมถึงเมื่อวันที่ 16-18 กันยายน พ.ศ. 2536 ได้มีการประชุมคณะกรรมการชายแดนไทย – พม่า วัตถุประสงค์เพื่อวางกรอบด้านการค้า การลงทุน เศรษฐกิจ การคมนาคม วัฒนธรรม ของทั้งสองประเทศ และได้ยกเรื่องการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ขึ้นมาเจรจาอีกครั้ง โดยฝ่ายพม่าเห็นด้วย หากไทยจะเป็นผู้ก่อสร้างและออกค่าใช้จ่ายเองทั้งหมด²⁸

²⁶ ศราวุธ พันธุ์ป้อม, "สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ: เดิมความหวัง รวมพลังสานต่อ" วิเทศทรรศน์ 12 (กรกฎาคม 2541) [online] แหล่งที่มา: <http://www.tfrc.co.th> [2547, 25 มิถุนายน].

²⁷ ศาสวัต เฟ่งแพ, "ความขัดแย้ง และการแก้ไขความขัดแย้งในสังคมไทย ศึกษากรณีโครงการก่อสร้างท่อส่งก๊าซยาดานา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 4.

²⁸ วารสารฉบับพิเศษ : สะพานมิตรภาพ ไทย-พม่า พลิกประวัติศาสตร์โลกเอเชีย, หน้า 57.

แต่อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จก้าวหน้าทางธุรกิจในสมัยของนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 1) ได้หยุดชะงักลง และความหวาดระแวงที่พม่ามีต่อไทยก็ได้เกิดขึ้น และได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ นั่นคือการที่คณะผู้ได้รับรางวัลโนเบล จำนวน 7 คน เดินทางเข้ามาในไทยเพื่อร่วมประชุมกับองค์กรพัฒนาเอกชน และเดินทางไปเยี่ยมค่ายอพยพที่ชายแดน จังหวัดตาก ทั้งได้กล่าวประณามการละเมิดสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลทหารพม่าทำให้รัฐบาลทหารไม่พอใจ²⁹ รวมทั้งการสั่งปิดด่านชายแดนหลัก ได้แก่ 1) การปิดด่านเมียวดี ตรงข้ามอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก 2) การปิดด่านท่าซี้เหล็ก ตรงข้ามอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และการที่พม่าสั่งระงับการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ซึ่งก่อสร้างไปกว่าร้อยละ 80

ทั้งนี้มิใช่สาเหตุการปิดด่านชายแดนนั้น เนื่องมาจากการที่รัฐบาลทหารพม่าเข้าใจว่าไทยยังให้การสนับสนุนชนกลุ่มน้อยอยู่ และปล่อยให้ทหารกองกำลัง KNU และครอบครัวอาศัยในค่ายผู้ลี้ภัยชาวกระเหรี่ยง รวมถึงกรณีการสู้รบระหว่างทหารพม่ากับกองกำลังเมืองไตของชนเผ่าในอำเภอท่าซี้เหล็ก เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2538 ซึ่งทหารของชนเผ่าแตกทัพเข้ามาในไทย แต่รัฐบาลไทยมิได้ส่งตัวทหารของชนเผ่าคืนแก่รัฐบาลพม่าตามที่ได้รับร้องขอ แต่กลับส่งไปพื้นที่นอกเขตอิทธิพลของพม่าแทน สำหรับกรณีการระงับการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พมานั้น มีสาเหตุมาจากการที่ไทยถกที่ริมฝั่งแม่น้ำเมยฝั่งไทย เป็นผลทำให้ร่องน้ำลึกแม่น้ำเมยเปลี่ยนแปลง และจะมีปัญหาด้านเส้นแบ่งเขตชายแดนในอนาคต รวมทั้งการที่พ่อค้าไทยสร้างร้านค้าในบริเวณฝั่งแม่น้ำเมยซึ่งทำให้รัฐบาลพม่าไม่พอใจ เพราะถือไทยรุกล้ำแม่น้ำเมยเป็นการละเมิดข้อตกลงว่าด้วยพรมแดนแม่น้ำเมยระหว่างไทย-พม่า³⁰

ศูนย์วิทยพัทยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²⁹ All Burma Students Democratic Front, *Burma Research Journal*, Bangkok : Institute of CPDSK, 1995 pp.96-97. ใน สุภาภรณ์ คุรุทเมือง, "ความสัมพันธ์ไทย-พม่า ภายใต้นโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์," (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541), หน้า 48.

³⁰ พรพิมล ตริโชติ, *ความสัมพันธ์ไทย-พม่าในรอบ 50 ปี*, เอกสารประกอบการสัมมนา 2 พฤศจิกายน 2538, (กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 35-40.

2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างไทย – พม่าในสมัยรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา (13 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 – 24 พฤศจิกายน พ.ศ.2539)

นโยบายต่างประเทศในสมัยรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา ที่ได้แถลงไว้ต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 ได้แสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของรัฐบาลที่จะดำเนินนโยบายที่เป็นอิสระ เป็นมิตรกับทุกประเทศ ปรับและส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับนานาประเทศ ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วิทยาการ และวัฒนธรรมบนพื้นฐานของการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ หลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและความเจริญรุ่งเรืองของประชาคมโลก ตลอดจนยกระดับภาพลักษณ์ของไทยสู่ระดับที่เป็นจริงและเหมาะสมและเผยแพร่ภาพลักษณ์ของไทยให้เป็นประเทศ ที่มีความสามารถ มีความกระตือรือร้น และมีความรับผิดชอบ สำหรับนโยบายต่อประเทศเพื่อนบ้านนั้น สามารถพิจารณาได้จากนโยบายต่างประเทศ ซึ่งไทยจะดำเนินการโดย³¹

“เพิ่มพูนความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศไทย เพื่อการพัฒนา การร่วมมือแก้ไขปัญหาและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยสนับสนุนให้มีการพบปะอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรประชาชน ตลอดจนสถาบันกองทัพของประเทศต่างๆ

ดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ช่วยเสริมสร้างและเกื้อกูลให้ประเทศสามารถใช้ประโยชน์จากแนวโน้มการจัดระเบียบการค้าใหม่ทั้งในระดับภูมิภาค และในระดับโลก เช่น ในกรอบขององค์การการค้าโลก ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย และแปซิฟิก (Asia Pacific Economic Cooperation – APEC) เขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area – AFTA) รวมทั้งความร่วมมือในกรอบของเขตเศรษฐกิจ เพื่อเชื่อมอนุภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และภูมิภาคอื่นเพื่อสร้างผลประโยชน์ร่วมกันกับประเทศเพื่อนบ้าน และเพื่อให้ประเทศเพื่อนบ้านมีความมั่นคงก้าวหน้า

ปรับเปลี่ยนฐานะจากประเทศผู้รับการช่วยเหลือสู่การเป็นประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศเพื่อนบ้าน”

³¹“คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีนายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภาวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2538” [online]. แหล่งที่มา : www.thaigov.go.th [2546,25 มิถุนายน].

เห็นได้ว่านโยบายต่างประเทศภายใต้การนำของนายบรรหาร ศิลปอาชายังคงให้ความสำคัญกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นอย่างมาก แต่ทว่าสำหรับกรณีความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าในช่วงนี้กลับมีปัญหารุนแรง นับจากเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องมาจากรัฐบาลชุดก่อน รวมถึงที่หนังสือพิมพ์ New Light of Myanmar ของพม่าแถลงข่าวถึงการที่ลูกเรือประมงไทยรวมทำร้ายลูกเรือชาวพม่า ขณะที่เรือประมงลำนั้น กำลังแล่นอยู่ในน่านน้ำพม่า ส่งผลให้ลูกเรือพม่าเสียชีวิต 2 คน และอีก 2 คน หาดูไม่พบ ในเหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้พม่าไม่พอใจ และสั่งปิดด่านเกาะสอง (วิกตอเรียพอยท์) ตรงข้ามจังหวัดระนอง ตั้งแต่วันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2538 แต่อย่างไรก็ดี การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในสมัยนายบรรหาร ศิลปอาชา ได้ทำให้สถานการณ์ระหว่างสองประเทศดีขึ้น โดยในวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2538 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ พร้อมคณะได้เดินทางไปเยี่ยมเยือนผู้นำรัฐบาลพม่า คือ พลเอก ตัน ฉ่วย ประธานสภาปฏิรูปกฎหมายและระเบียบการแห่งรัฐ (SLOCR) เพื่อพูดคุยและปรึกษาหารือแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยมี 3 ประเด็นหลัก คือ³²

1. ประเด็นความมั่นคงบริเวณชายแดน ที่รัฐบาลพม่าใคร่เห็นรัฐบาลไทยจากส่วนกลาง ควบคุมเหตุการณ์บริเวณชายแดนให้เรียบร้อย
2. การก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า รัฐบาลพม่าปรารถนาเห็นการสร้างสะพานให้เสร็จสิ้น โดยที่ทั้งสองรัฐบาลจะหารือร่วมกันผ่านการทำงาน 2 คณะคือ คณะกรรมการดำเนินการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า และคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาพรมแดน ระหว่างไทยและพม่า
3. ปัญหาที่เกาะสอง รัฐบาลพม่าและรัฐบาลไทย เห็นพ้องว่าควรมีหน่วยงาน ควบคุม เอกชนจากรัฐบาลเพื่อดูแลให้ปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้ทำไว้กับรัฐบาลพม่า

ตามมาด้วยการเยือนพม่าอย่างเป็นทางการของนายกรัฐมนตรีนายบรรหาร ศิลปอาชา ในวันที่ 17-18 มีนาคม พ.ศ. 2539 และจากการเยือนครั้งนี้ ได้มีการลงนามบันทึกข้อตกลงระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลพม่า โดยยึดหลักความเป็นมิตรและรักษาสัมพันธภาพอันดีระหว่างสองประเทศ และพม่าได้ประกาศอย่างเป็นทางการให้มีการเปิดพรมแดนที่เกาะสองและท่าซี้เหล็ก ในวันที่ 16 มีนาคม

³² พรพิมล ตริโชติ, ความสัมพันธ์ไทย-พม่าในรอบ 50 ปี, หน้า 42.

พ.ศ. 2539 หรือก่อนที่นายบรรหาร ศิลปอาชา จะเดินทางถึงพม่า 1 วัน และเมื่อเดินทางมาถึง ทางกา
พม่าก็ได้ประกาศเปิดด่านเมียวดี – แม่สอดอีกครั้ง ในวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2539³³

นอกจากความพยายามในการแก้ไขปัญหาคอขวดระหว่างสองประเทศแล้วไทย ยังได้มี
การดำเนินการค้ากับพม่าต่อไป โดยรัฐบาลได้สนับสนุนให้นักธุรกิจไทยเข้าไปลงทุนในพม่า อีกทั้ง
ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย หรือ เอ็กซิมแบงก์ ยังได้อนุมัติให้เงินกู้แก่พม่า
จำนวน 7,500 ล้านบาท เพื่อสนับสนุนการสร้างสนามบินนานาชาติมณฑลทะเลย์ โดยมีบริษัทอาเสียน
ไทย เป็นผู้รับสัมปทานในการก่อสร้าง

ดังนั้นสามารถกล่าวได้ว่าภายหลังจากที่ได้เกิดความบาดหมางใจระหว่างไทย-พม่า ในช่วง
เวลาที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาประมง ปัญหาชายแดน รวมทั้งการที่พม่ามีความหวาดระแวงและไม่
ไว้วางใจไทย ได้ถูกแก้ไขและทำให้ทั้งสองประเทศหันมาถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน และ
ความสัมพันธ์กลับมามีขึ้นในรัฐบาลชุดนี้³⁴

สำหรับปัญหาการเมืองภายในพม่า นั้น นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี ให้ความเห็น
ว่า ไทยไม่ควรไปยุ่งเกี่ยวเรื่องการเมืองภายในของประเทศเพื่อนบ้านมากนัก และไทยมีจุดยืนที่
เหมาะสมและอิงหลักนโยบายที่ชัดเจน ไทยควรคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นหลัก³⁵

2.6 ความสัมพันธ์ระหว่างไทย – พม่าในสมัยรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539 – 8 พฤศจิกายน พ.ศ.2540)

พลเอกชวลิต ยงใจยุทธได้เข้ามารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ.
2539 และได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2539 โดยนโยบายต่างประเทศ
ภายใต้การนำของ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธมุ่งมั่นที่จะดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างเป็นอิสระและมี
เอกภาพ สำหรับนโยบายต่อประเทศเพื่อนบ้านนั้นได้ให้ความสำคัญต่อการขจัดปัญหา อุปสรรค

³³ อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, “ไทย,” ใน เอเชียรายปี (1997). วชิรินทร์ ยงศิริ, พรพิมล ตรีโชติ, และ ชปา จิตต์ประ
ทุม, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 128.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

³⁵ “การเมืองร้อนระหว่างสโลว์ริค และพรรค NLD,” สละวิน (กรกฎาคม 2539), หน้า 5.

ระหว่างไทยและประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงเน้นการขยายความสัมพันธ์ในทุกด้านกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศไทย

นอกจากนี้ยังพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยและพม่าในรัฐบาลชุดนี้ มีบรรยากาศราบรื่น ตั้งแต่เริ่มต้น เนื่องจากพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ซึ่งเคยเป็นผู้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก และผู้บัญชาการทหารสูงสุด นั้นมีความสัมพันธ์อันดีกับพลเอก ซอ หม่อง อดีตผู้นำทหารของพม่า มีความใกล้ชิดคุ้นเคยกับคณะผู้ปกครองประเทศพม่า และมีความเข้าใจต่อสภาพลักษณะในความมั่นคงของชาติ ที่สอดคล้องกัน ทำให้การดำเนินความสัมพันธ์เป็นไปโดยสะดวกยิ่งขึ้น³⁶

ในช่วงนี้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า เป็นในรูปแบบของการเยือนและความร่วมมือระหว่างกันเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นการเยือนของ พล.อ.เซษฐา ฐานะจาโร ในฐานะผู้แทนรัฐบาลไทยเพื่อการเจรจาปัญหาเขตแดนระหว่างไทย-พม่า ได้พบปะหารือ กับพล.อ.หม่อง เอร รองประธานสภาฟื้นฟูความสงบและระเบียบแห่งรัฐของพม่าที่จังหวัดท่าชีเหล็ก โดยตกลงให้คณะกรรมการชายแดนไทย-พม่า เจรจาปัญหาก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-พม่า และการปรับปรุงร่องน้ำในแม่น้ำเมย ในวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2540 ที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จนกระทั่งเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2540 ผู้แทนจากทั้งสองประเทศได้จัดพิธีการเปิดใช้สะพานมิตรภาพไทย-พม่า และเปิดด่านถาวรระหว่าง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก กับ จังหวัดเมียวดีของพม่า อย่างเป็นทางการ พร้อมกับด่านถาวร อีก 2 แห่ง คือ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย กับ จังหวัดท่าชีเหล็ก และจังหวัดระนอง กับ จังหวัดเกาะสองของพม่า นอกจากการเยือนของข้าราชการระดับสูงแล้ว ยังได้มีการเยือนครั้งสำคัญได้แก่ ครั้งที่ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นเดินทางเยือนพม่า เพื่อขยายความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ และการค้า เมื่อวันที่ 16-17 พฤษภาคม พ.ศ.2540 และการที่นายประจวบ ชัยสาสน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเดินทางเยือนพม่าอย่างเป็นทางการ ในวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ.2540³⁷

นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือที่สำคัญๆเกิดขึ้น ได้แก่ การที่ผู้แทนจาก 5 ประเทศ คือบังคลาเทศ อินเดีย พม่า ศรีลังกา และไทย มาประชุมเรื่องห้าเหลี่ยมเศรษฐกิจ เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2540

³⁶ สุภาภรณ์ คุรุทเมือง, "ความสัมพันธ์ไทย-พม่า ภายใต้นโยบายความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์," หน้า 51.

³⁷ นิสรียา ทองกลีบ, "ความสัมพันธ์ไทย-พม่าในช่วงรัฐบาลนายชวน หลีกภัย สมัยที่ 2 (พ.ศ.2540-2544),"

เพื่อเห็นชอบให้มีโครงการความร่วมมือดังกล่าว ซึ่งในการประชุมครั้งนี้ พม่าได้เข้าร่วมในฐานะของผู้สังเกตการณ์³⁸ อีกทั้งในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนครั้งที่ 30 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 พม่าได้รับการตอบรับการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนอย่างเป็นทางการ และส่งผลให้ประเทศตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐฯ และสหภาพยุโรปไม่พอใจ³⁹

อย่างไรก็ตามในช่วงรัฐบาลของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ไทยและพม่าก็ยังคงเกิดปัญหาความขัดแย้งกันบ้าง เช่น การกระทบกระทั่งตามแนวชายแดน โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2540 ที่กองกำลังกะเหรี่ยงพุทธ ได้ข้ามแม่น้ำเมย มาเผาพื้นที่พักพิงผู้หนีภัยจังหวัดตาก ระหว่างวันที่ 28-29 มกราคม พ.ศ. 2540 ส่งผลให้คนไทยเสียชีวิต 1 คน และการที่กองกำลังพม่านุกเข้ามาเผาศูนย์อพยพหิะปาปู ที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2540 แต่รัฐบาลภายใต้การนำของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธยังคงยืนยันในความสัมพันธ์อันดีที่มีต่อพม่าอย่างไม่เปลี่ยนแปลง และมอบให้สถาบันทหารเป็นองค์กรหลักในการทำหน้าที่แก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างไทยและพม่า

จึงกล่าวได้ว่าในช่วงรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่าเป็นไปอย่างราบรื่น แม้ว่าจะมีเหตุการณ์กระทบกระทั่งกันบ้าง ทั้งนี้ เนื่องจากความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างผู้นำทั้งสองประเทศเป็นสำคัญ

2.7 ความสัมพันธ์ระหว่างไทย – พม่าในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2) (9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540 – 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2544)

นายชวน หลีกภัยได้เข้ามาดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีและปกครองประเทศ เป็นสมัยที่ 2 โดยนายชวน หลีกภัยได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540 ซึ่งส่วนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศนั้น รัฐบาลชุดนี้ได้ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมมิตรภาพสมานฉันท์ และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยใช้ศักยภาพ และประสบการณ์ทางการทูตของไทยอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด รวมทั้งจะเพิ่มพูน และพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศ

³⁸ ดูรายละเอียดใน "Observer From Burma to Attend BISTEC Meeting'1997 [online], แหล่งที่มา www.burma_net.org [2547, มิถุนายน 13]

³⁹ นิสรียา ทองกลีบ, "ความสัมพันธ์ไทย-พม่าในช่วงรัฐบาลนายชวน หลีกภัย สมัยที่ 2 (พ.ศ.2540-2544)," หน้า 38-39.

สมาชิกสมาคมอาเซียน ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนวิชาการ การท่องเที่ยว และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์⁴⁰

สำหรับในประเทศพม่าก็นับได้ว่าการเปลี่ยนแปลงหลายประการ นับตั้งแต่การยกเลิกสภาฟื้นฟูและระเบียบแห่งรัฐ หรือที่เรียกกันในนามว่า SLORC เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ.2540 พร้อมกับจัดตั้งสภาขึ้นมารับผิดชอบในการบริหารประเทศต่อไป และตั้งชื่อคณะผู้บริหารใหม่นี้ว่า “สภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ” หรือที่เรียกกันในนามว่า SPDC ประการต่อมา คือพม่าได้เปลี่ยนสถานะตนเองมาเป็นสมาชิกของอาเซียน เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ.2540 ท่ามกลางเสียงประท้วงของฝ่ายตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา และกลุ่มสหภาพยุโรป

สำหรับนโยบายไทยต่อพม่าในช่วงต้นของรัฐบาล ไทยได้เลือกดำเนินความสัมพันธ์กับพม่าตามนโยบาย “เกี่ยวกันอย่างสร้างสรรค์” อันเป็นนโยบายที่มุ่งเน้นให้ประเทศอาเซียนสร้างความสัมพันธ์กับพม่า ในทางเศรษฐกิจและการค้า ด้วยการไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว และแทรกแซงเรื่องการเมืองภายในของพม่าที่เป็นแนวทางปฏิบัติมาตั้งแต่รัฐบาลยุคสมัยก่อนๆ อันนำมาซึ่งความสัมพันธ์อันดีระหว่างสองประเทศ อาทิ เกิดความร่วมมือในลักษณะความร่วมมือแบบทวิภาคี และในลักษณะความร่วมมือแบบพหุภาคี ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจระหว่างไทย- ลาว-พม่า-จีน ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในกรอบอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง หรือหกเหลี่ยมเศรษฐกิจระหว่างไทย-ลาว-พม่า-จีน-เวียดนาม-กัมพูชา และความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างบังคลาเทศ-อินเดีย-พม่า-ศรีลังกา-ไทย หรือ BIMST-EC (Bangladesh – India – Myanmar – Sri Lanka and Thailand Economic Cooperation)⁴¹

นอกจากการสร้างความร่วมมือด้านต่างๆ ที่ได้กล่าวไปแล้ว ไทยและพม่ายังมีความสัมพันธ์ร่วมกันในด้านอื่นๆอีกได้แก่ การตั้งงบประมาณความช่วยเหลือให้แก่ประเทศสมาชิกใหม่อาเซียน รวมไปถึงพม่า ในการปรับตัวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบเปิดเสรี ตามโครงการส่งเสริมตลาดการค้า และการลงทุนสินค้าอุตสาหกรรมอาเซียน ซึ่งได้แก่ กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม ทั้งนี้เพื่อให้ประเทศ

⁴⁰ “นโยบายรัฐบาล,” สยามจดหมายเหตุ 22 ฉบับที่ 17(21-27 พฤศจิกายน 2540): 1292-1297.

⁴¹ นิสรียา ทองกลีบ, “ความสัมพันธ์ไทย-พม่าในช่วงรัฐบาลนายชวน หลีกภัย สมัยที่ 2 (พ.ศ.2540-2544),” หน้า 42-43.

ดังกล่าวสามารถดำเนินการตามพันธกรณีหรือข้อผูกพันตามความตกลงเอเซียในการเปิดเสรีการค้า (ASEAN Free Trade Area หรือ AFTA) รวมทั้งการจัดตั้งเขตการลงทุนเสรีในอาเซียน ASEAN Investment Area หรือ AIA) และอำนวยความสะดวกด้านการขนส่งผ่านแดนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการขยายการค้าและการลงทุนระหว่างไทยและประเทศสมาชิกใหม่อาเซียน ซึ่งรวมไปถึงพม่าด้วยเช่นกัน⁴²

แต่ทว่าในที่สุด รัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2) ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงจุดยืน ด้วยการประกาศเสนอหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” (flexible engagement) ต่อที่ประชุมประจำรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสมาคมอาเซียน เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ.2541 ณ กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ โดยนายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น⁴³ ซึ่งภายหลังได้รับการปรับเปลี่ยนและได้รับการตอบรับจากสมาชิกอาเซียนเป็นหลักการ “การปฏิสัมพันธ์เชิงเกื้อหนุน” (enhanced interaction) ในการประชุมคราวเดียวกัน และพบว่าความพยายามของไทยในการผลักดันให้พม่าเป็นสังคมเปิด (open society) นั้นได้ประสบความสำเร็จและเกิดผลในทางลบต่อไทยโดยตรง เช่น เหตุการณ์นักศึกษาพม่าบุกยึดสถานทูตพม่าที่บริเวณถนนสาทร กรุงเทพฯ ในวันที่ 1 ตุลาคม 2543⁴⁴ ซึ่งในเหตุการณ์ครั้งนั้น พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้กล่าวว่า “นักศึกษาเหล่านี้ไม่ได้เป็นผู้ก่อการร้าย แต่เป็นนักต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย” ส่งผลให้รัฐบาลพม่าได้แสดงความไม่พอใจ มีการออกแถลงการณ์โดยสถานทูตพม่าประจำกรุงวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา โจมตีรัฐบาลไทยที่ปล่อยนักศึกษาพม่าซึ่งเป็นผู้ก่อการร้าย โดยไม่ได้นำตัวมาลงโทษ พร้อมกับได้สั่งปิดด่านที่อยู่ติดกับชายแดนไทยและยกเลิกการทำประมงของไทยทั้งหมด⁴⁵ แต่ในที่สุดไทยได้ส่งข้าราชการระดับสูงได้แก่ ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เดินทางไปเยือนพม่า เมื่อวันอังคารที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ.

⁴² สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, “ด้านความมั่นคงของชาติ,” ใน รายงานแสดงผลการดำเนินการของคณะรัฐมนตรี ตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ รัฐบาลชวน หลีกภัย ปีที่ 3 (กรุงเทพฯ :สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2543), หน้า 73.

⁴³ นิสรียา ทองกลีบ, “ความสัมพันธ์ไทย-พม่าในช่วงรัฐบาลนายชวน หลีกภัย สมัยที่ 2 (พ.ศ.2540-2544),” หน้า42.

⁴⁴ อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, “พม่า,” เอเชียรายปี (2000), หน้า 141.

⁴⁵ อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, “เราเรียนรู้อะไรบ้างจากการจับตัวประกันที่สถานทูตพม่า,” มติชนสุดสัปดาห์

2543 ซึ่งในการเยือนครั้งนั้นทำให้พม่ายอมเปิดด่าน 4 แห่ง คือ แม่สาย-ท่าซี้เหล็ก แม่สอด-เมียวดี ด่านเจดีย์สามองค์ และระนอง-เกาะสอง

แต่กระนั้นก็ตามจุดยืนของนโยบายไทยก็หาได้เปลี่ยนแปลงไม่ และนี่เป็นปัญหาท้าทายของนโยบาย flexible engagement ของไทย กล่าวคือรัฐบาลชุดนี้ยังคงได้พยายามเน้นและให้ความสำคัญต่อการปกป้องประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน โดยเน้นการเข้าไปมีบทบาทในเวทีระหว่างประเทศในด้านการคุ้มครอง และส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน⁴⁶ ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงท่าทีที่จะเผชิญหน้ากับพม่า และหันไปให้ความสัมพันธ์กับประเทศสหรัฐฯ และชาติตะวันตกอื่นๆ แทน⁴⁷ และได้เป็นสาเหตุหนึ่งในการสร้างความหวาดระแวงของพม่าที่มีต่อไทย

ดังนั้นจึงเห็นว่า ความสัมพันธ์ไทย-พม่าในช่วงนี้ เป็นไปในลักษณะที่ไม่ปรกติ และมีปัญหารุนแรงขึ้น เนื่องจากเป็นแนวทางที่ทำให้พม่ามองว่าไทยได้แทรกแซงกิจการทางด้านการเมืองภายในของพม่า โดยเห็นได้จากการที่ฝ่ายพม่าแสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะที่ไม่เป็นมิตร และมีความไม่ไว้วางใจต่อรัฐบาลไทยหลายประการ อาทิ การที่พม่ายกเลิกสัมปทานที่เคยให้แก่ไทยทั้งหมดในช่วงปลายปี พ.ศ. 2542 ซึ่งส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมประมง และป่าไม้ของไทย ในเวลาต่อมาอย่างมาก เป็นต้น⁴⁸

จากนโยบายต่างประเทศของไทย ตั้งแต่สมัยของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (4 สิงหาคม พ.ศ. 2531- 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534) จนกระทั่งถึงสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2) (9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540 –9 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2544) ล้วนแต่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าและผลกระทบทั้งในด้านความร่วมมือที่เกิดขึ้น และความขัดแย้งที่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศ ในลักษณะที่ต่างกันไปในแต่ละรัฐบาล

⁴⁶ "นโยบายรัฐบาล," สยามจดหมายเหตุ 22 ฉบับที่ 17: 1292-1297.

⁴⁷ John Funston, "Thai Foreign Policy : Seeking Influence," in *Southeast Asian Affairs 1998*, p291.

⁴⁸ Chayachoke Chulasiriwongs, "Thailand's Relations with the NEW ASEAN Members : Solving Problems and Creating Images," in *Southeast Asian Affairs 2001*, Anthony L Smith, ed. (Singapore: ISEAS, 2001), pp.345-346.

จนกระทั่งในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรเข้ามาดำรงตำแหน่งเป็น นายกรัฐมนตรี คนที่ 23 และได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศ รวมถึงแสดงท่าทีต่อพม่าในลักษณะที่แตกต่างจากในรัฐบาลชุดก่อนคือในสมัยนายชวน หลีกภัย (สมัยที่ 2) โดยท่าทีไทยรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรได้แสดงออกต่อพม่านั้น มีลักษณะที่เป็นมิตรและประกาศจุดยืนอย่างชัดเจนถึงนโยบายการทูตที่ก้าวไปข้างหน้าที่ได้ริเริ่มขึ้นในสมัยรัฐบาลชุดนี้ แต่ถึงแม้ว่าไทยจะมีท่าทีและจุดยืนในนโยบายต่อพม่าอย่างชัดเจนก็ตาม แต่ทว่าก็ยังคงเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้นระหว่างไทยและพม่า อันนำมาซึ่งความขัดแย้งของทั้งสองประเทศ ซึ่งจะได้อธิบายต่อไปในบทที่ 3 ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย